

KALKINMADA İTİCİ BİR GÜÇ: EĞİTİM

AN IMPULSIVE FORCE IN DEVELOPMENT: EDUCATION

Tarkan PERAN*

Yasemin BİLİR**

ÖZET

Günümüzde bilgi toplumu olarak isimlendirilen birçok gelişmiş ülke, sahip oldukları teknoloji ve gelişmişlik düzeylerini önem vermiş oldukları beşeri kaynağa yaptıkları yatırımlar sayesinde elde etmişlerdir. Yine son yıllarda ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ifade edilirken, kişi başına düşen milli gelir gibi unsurların yanı sıra söz konusu ülkelerin sahip olduğu insan gücü oranları da önemli bir gösterge olarak dikkate alınmaktadır. Kalkınmada fiziki faktörlerin yanı sıra, günümüzde beşeri faktörlerin de rolü giderek önem arz etmiş ve bunun neticesinde eğitimin, kalkınmanın en etkili araçlarından biri olarak görülmesi nedeniyle eğitime yapılan harcamaların bir yatırım olduğu geniş ölçüde kabul edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Beşeri Sermaye, Eğitim, Kalkınma, Büyüme

SUMMARY

Today many developed countries, called information society, have gained the level of technology and development with respect to the investments they made in human source they give importance. In recent years, when the level of development of any country is explained, due to their GDP per capita levels. The human power that those counties have is taken into account as an important indicator. Besides physical factors, human factor has gained importance today. Education is one of the most effective factors in development. Thus, the expenditure on education is, to a great extend, regarded as investment.

Key Words: Human Capital, Education, Economic growth, Development

*Öğr. Gör., Trakya Üniversitesi Kırklareli Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

1. GİRİŞ

Bugün sanayileşmiş olarak adlandırılan az sayıdaki ülkenin, son elli yılda ekonomik gelişme ve kalkınma alanında çok büyük mesafeler kat etmesinde; üretim faktörlerini belli bir plan dahilinde başarıyla bir araya getirmeleri ve bu kapsamda en uygun insan gücünü devamlı olarak bilgi birikimi ile desteklemelerinin büyük payı olduğu söylenebilir. Bu arada verimlilik artışına imkan veren teknolojik yeniliklerin sağlanmasının da büyük ölçüde toplumun bilgi birikimine bağlı olduğu belirtilmelidir (Karagül,2002). Tüm bu faktörlerin değişen ve gelişen sosyo-ekonomik şartlar, devletin gerek merkezi gerek yerel anlamda üzerine düşen görevlerin sürekli arttırmasıyla günümüzde daha da önem kazandığı söylenebilir.

Anlaşılacağı gibi, günümüz şartlarında devletlerin hayati görevi üretim kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılmasının sağlanmasıdır. Bilgi devriminin yaşanması, entelektüel sermayenin ön plana çıkması özellikle beşeri kaynaklar açısından üst düzey bir eğitim ve yatırımı zorunlu hale getirmektedir. Bu durum, ekonomik kalkınma ve üstün bir rekabet gücü açısından devletleri bütün imkanlarıyla vatandaşlarının bireysel gelişimine yardımcı olacak politikaları uygulamakla ve kişisel gelişim imkanları konusunda yeterli alt yapıyı tesis etmekle yükümlü kıldığı anlamına gelmektedir. Kısacası bilgi toplumu küreselleşme şartlarında kaçınılmaz bir hedef haline gelmiştir ve bilgi toplumuna ulaşmak için bireysel gelişime yönelik yatırımlar gereklidir.

Tarihin her döneminde devletler, nüfusun niceliği, niteliği ve dağılımı gibi özelliklere büyük bir önem vermiştir. Bugün gelinen bilgi toplumu aşamasının bu hususların önemini daha da arttırdığı söylenebilir. Çünkü nihayetinde teknolojiyi geliştiren de uygulayan da insandır. Gelişmekte olan ülkelerde nitelden ziyade nüfusun nicel özelliklerinin ön planda olması zayıf ve verimsiz bir beşeri sermayeyi beraberinde getirirken, gelişmiş ülkelerde ise bu durum tam tersidir. Bugün gelişmiş ülkelerde nitel özelliklere her zamankinden çok önem verilmekte her alandaki donanımlı insan gücü beşinci üretim faktörü olarak ele alınmaktadır. Çeşitli ülkelerde yapılan birçok araştırma; kişi başına düşen emek verimliliğindeki farklılıklar ile işgücünün eğitimindeki farklılıklar arasında doğrusal bir ilişki olduğunu ve bu doğrusal ilişkinin ortaya çıkmasının en önemli nedeni olarak eğitim yatırımlarındaki farklılıkların ön plana çıktığını göstermiştir.

Son zamanlarda (özellikle 1980'lerden sonra) literatürde büyüme teorilerindeki gelişmelere de bağlı olarak, beşeri sermaye unsuruyla ilgili eğitim eksenli yeni yaklaşımlar üretilmiştir. Bunlara göre, gelişmekte olan ülkelerde eğitimin iktisadi büyüme ve kalkınmaya katkısını artırabilmek için eğitime yeterince kaynak ayrılması zorunludur.

Bu çalışmanın amacı, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ve kalkınmada eğitimin etkisinin nasıl geliştiğini tespit edebilmektir.

2. EĞİTİM VE İKTİSADİ BÜYÜME İLİŞKİSİ

Ülkelerin ve toplumların ekonomik durumlarını anlatmak için kalkınma, gelişme ve büyüme v.b. terimleri çok değişik şekillerde kullanılmaktadır. Ekonomik büyüme ve kalkınma teorilerinin anlam bakımından birbiriyle yakın olması kullanımlarında karışıklığa neden olmaktadır. Örneğin belli bir bölgenin, ülkenin veya toplumun fakir, yoksul, kalkınmamış, az gelişmiş veya kalkınmakta olması ile kalkınmış, zengin ve sanayileşmiş ülke tanımlamalarının tam olarak ne ifade ettiğinin kesin kıstasları bulunmamaktadır. (Karagül,2002;8)

Ülkelerin ekonomileri için önemli kavramlardan biri olan iktisadi büyüme, ulusal ekonomilerin temel verilerinde kişi başına düzenli ve sürekli gelir artışını sağlayacak şekilde sayı ve hacim değişiklikleri olarak tanımlanarak (Ülgener,1991;456), ekonomilerin rakamsal yani nicel göstergeleri ile ilgilidir. GSMH' nin büyüklüğü, büyüme oranı, kişi başına düşen milli gelir miktarı, gibi benzeri ifadeler büyüme kavramı içinde yer almaktadır. İktisadi kalkınma ise ekonomilerin üretim yapılarındaki niteliksel değişimleri ifade etmektedir. Bu manada ülkenin milli gelirinde ve istihdamındaki sanayinin payının artması, diğer yandan tarımın payının azalması önemli bir faktördür. Ayrıca, bir ülkedeki, hayata dair beklentiler, okuryazarlık, eğitim seviyesi, bebek ölüm oranı, kişi başına düşen telefon sayısı gibi bir takım sosyal göstergeler kalkınmanın önemli parametreleri olarak kabul edilmektedir. (Karagül,2002:9)

Beşeri sermayenin önemi anlaşıldıkça iktisat literatüründe, klasik anlamlarıyla bilinen, büyüme kavramı da yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Buna göre büyüme, bulunan yeniliklerin ekonomide meydana getirdiği değişiklikler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım yazarın da açıklamaya çalıştığı gibi eğitim toplumsal, iktisadi, idari ve siyasi oluşum ve gelişimler açısından ön koşullardan birisi olarak dikkate alınmaktadır. Genel olarak eğitim temelli iktisadi büyüme, yeni bilimsel bilgilerin üretilmesi ve bu bilgilerin yeni teknolojik gelişmelerin ortaya çıkarılmasında kullanılmaktadır. Burada, insanlar tarafından geliştirilen ve uygulanan düşünceler ön plana çıkarken, eğitimle büyüme arasında sıkı bir ilişki meydana gelmektedir. Bu durum, büyümenin gerçekleşmesi için doğal kaynaklar ve sermaye gibi faktörlerin kullanımının insan becerisine bağlı olmasından kaynaklanmaktadır (Dura, 1999:14).

Eğitim bireylere yönelik olarak yapılmakla beraber toplumsal yönü daha ağır basmaktadır. Durkheim'e göre eğitim; toplumsal ve fiziki çevrenin insan üzerinde meydana getirdiği etkiler iken, Kant'a göre eğitim; insanın mükemmelleştirilmesidir. H. Spencer ve Herbort'a göre ise eğitim; insan hayatının ve toplum hayatının iyileştirmesine yönelik etkinliklerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Bulurman, 2003).

Eğitim; sadece temel bir hak değil; aynı zamanda sürdürülebilir geçim için fırsat, tarımsal ve endüstriyel verimlilik için artış yaratan reddedilemez göstergedir. Eğitim güçlendirilmiş, adil büyüme için sağlık ve beslenme düzeylerinde gelişme sağlar; karar alma da toplumun katılım düzeyini artırır (Asmal, 2002;34).

Kalkınmanın başlıca amacı sanayileşmek ve artık günümüzde artan oranda bilgi teknolojilerinden yararlanma düzeyini maksimuma çıkarmak olduğu düşünülürse, sanayileşme ve yeni teknolojilerin (bilgi teknolojilerinin) gerektirdiği özellikte insan faktörüne gereksinim duyulmaktadır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna dönüşüm aşamasında ise bilgi teknolojilerinin üretimi, kullanımı ve hizmetler sektörünün gelişimi doğrultusunda tamamen nitelikli diğer bir ifade ile yüksek öğrenim görmüş insan gücü önem kazanmaktadır. Bilgi toplumunu oluşturan yeni teknolojiler, genellikle işgücü ve yüksek öğretimli emek girdisi gerektirmektedir. Söz konusu teknolojiler, iş gücü tasarruf edici olmakla beraber, bu iş gücü kaynağının niteliği ve daha fazla eğitilmiş olması önem kazanmaktadır. Eğitim, okul öncesi eğitim, genel eğitim (ilköğretim, ortaöğretim, mesleki ve teknik eğitim, yüksek öğretim), yaygın eğitim ve okul sonrası eğitim olarak sınıflandırıldığında, sosyo-ekonomik gelişme sürecinde ve bilgi toplumunda bilgi ve bilgi teknolojilerinin her alanda alttan kullanımı nedeni ile sadece okul eğitimi ve diploma almak değil, işletmelerle organize edilmiş mesleki kuruluşlar tarafından verilecek okul sonrası eğitim de önemli olmakta ve eğitimin sürekliliği de gündeme gelmektedir (Tunç, 1997:64).

Kalkınmayı sağlayabilmek için üretim faktörlerinden emeğe yatırım yapmak gereklidir. Diğer faktörlere yapılan yatırımlar büyümeyi sağlar. Avrupa ülkeleri bunun farkına erken varmıştır. XI. yüzyılda Almanya'da 5-14 yaş grubundaki bütün çocuklar okula gitmek zorundaydı. Avrupa'nın genelinde çoğu çocuk okula gitmekteydi. Modern çağ başladığında ise formel eğitim hızla yayıldı. 19. yüzyılda okuryazar oranı Almanya, Hollanda, İsviçre ve İskandinav ülkelerinde %70'in üzerindeydi. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki fark buradan gelmektedir (Yenal, 1999:47).

Eğitim sadece eğitilenlere daha yüksek gelir getiren bilgi ve hüneler kazandırmakla kalmamakta, genel kültürü yükselterek ve teknolojik ilerlemeyi hızlandırarak, topluma da kazançlar sağlamaktadır. Eğitim piyasaya bırakılınca, eğitimin miktarını kişilerin eğitimden bekledikleri özel fayda ve gelirleri belirlemektedir. Bununla birlikte geliri olmayanlar eğitim talep edememektedirler. Oysa bir toplumda bilgi ve hüneler ne kadar geniş kütleye faydası maliyetine eşitleninceye kadar verilirse ve ileri derecedeki uzmanlıklar ne kadar geniş tabandan süzölmüş yeteneklilere kazandırılırsa, eğitimin verimi o kadar yüksek olacaktır (Bulutoğlu, 1988:310).

Ülkelerin kalkınmasında eğitimin çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Eğitim esas itibarıyla ekonomik bir yatırımdır. Çünkü eğitimle, işgücünü ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlamak, ekonominin yapısal gelişimini hızlandırmak, üretimde verimliliği arttırmak ve daha iyi istihdam imkanları oluşturmak mümkündür.

Beşeri sermaye kavramını ilk ortaya atanlardan olan, Denison, 1929-1956 yılları için yapmış olduğu araştırmada, ABD'de çalışanların, kişi başına reel milli gelir artışının % 42'sinin eğitim yoluyla işgücünde ortaya çıkan verimlilikten kaynaklandığını bulmuştur (Karluk, 1997:13). Eğitimin ülke gelişimi ve kalkınmasındaki önemini göstermek için ABD ekonomisinin son yıllardaki dikkat

çekici performansına bakmak yeterli olacaktır. ABD ekonomisi, 1991'den bu yana düzeyli yüksek büyüme hızları, güçlü üretkenli artışı ve düşük enflasyon eşliğinde istikrarlı bir biçimde artan istihdamı ile dikkat çekmektedir. Ekonomik büyümesi 1995'ten sonra daha da hızlandı. ABD'nin yaşam standartları AB ve Japonya'dakilerden daha hızlı yükseldi. Teknik ilerlemelerin gerektirdiği değişikliklere bireylerin kendilerini uyarlamaları eğitimle sağlandığı ve özendirildiği için ABD tarihinin en uzun ve kesintisiz büyümesine yaşamaktadır. ABD öğrenim ve eğitim sistemleri insanlara çalışma yaşamları boyunca kullanacakları yararlı bilgi ve becerileri kazandırmaktadır. Özel ve kamusal araştırma geliştirme kurumları ile bireysel araştırmalar, yeni bilgi edinmekte ve bu bilgiyi ticarileştirmektedir (Durgun, 2002:35).

Bir ekonomideki uygulanan kalkınma stratejileri eğitim politikalarından ayrı olarak değerlendirilemez. Bir başka deyişle kalkınma stratejileri arasındaki temel farklılık eğitime bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Kısaca kalkınmakta olan ülkeler eğitim politikalarını kalkınma stratejilerinde bir araç olarak kullanmaktadır (Seyidoğlu, 1993:319).

Ülke nüfusunun büyüklüğü, nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı, cinsiyete göre dağılımı gibi faktörler emek miktarını belirleyen başlıca unsurlardır. Emek faktörü sahibi olarak insan üretimde fiziksel ve düşünsel emek olarak iki şekilde yer almaktadır. Her iki anlamda da ülkelerin sahip oldukları emek miktarı önemli olmakla beraber diğer önemli bir unsur emek faktörünün niteliği yani kalitesidir. Her ülkede piyasaların yapısına, özelliklerine göre sektörel bazda gereksinim duyulan emek faktörü farklı niteliklere sahiptir. Makro düzeyde ise bilim ve teknolojik alandaki gelişmelere tamamen yetişmiş, nitelikli emek faktörünün istihdamını gerektirmektedir. Bu açıdan emek faktörünün miktarı kadar niteliği, yani sahip olduğu beceri, deneyim ve yetenekler de üretimin, verimliliğin artmasında ve kalkınmasının gerçekleşmesinde etkili olmaktadır (Tunç, 1997:22).

Günümüzde çevremizi sarmış olan hızlı ekonomik ve baş döndürücü teknolojik değişim ve gelişmeleri anlamak önem kazanmıştır. Çünkü talep edilen becerileri bunlar belirlemektedir. Bilgi ve iletişim sektörlerinin öne çıkması ve sanayi toplumunun mavi yakalı işçisine olan talebi, azaltmış ve belirli sektörler dışında firmalar küçülme yoluna gitmişlerdir. Bu süreçte beyaz yakalı bilgi işçisine olan talep artarken mavi yakalıları olan talep azalmıştır. Bu da bir dönüşümün gerekliliğini zorunlu hale getirmiştir. Yeni yaratılan sektör eğitimi, yaratıcı ve mobilitesi yüksek emek talep etmektedir (Durgun, 2002:32).

Gelişen teknolojilerle beraber emeğin yoğun olarak kullanıldığı işler azalmış ve nüfusun niceliğinden çok niteliği ön plana çıkmıştır. Günümüz insanın profili, her türlü ekonomik ve teknolojik gelişmelere ve bunların peşinden gelen değişimlere uyumlu olarak kendisini yenilemeyi bilen insandır. Gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkeler seviyesine erişebilmeleri için bu nitelikte insan yetiştirmek zorundadırlar.

Batı Almanya ve Japonya'nın kalkınması insan niteliğini artırmaya yönelik

olarak insana yapılan yatırıma örnek verilebilir. Batı Almanya'nın sanayileşme sürecindeki başarısı mesleki teknik eğitime verilen önem sayesinde gerçekleşmiştir. Japonya ise gayri safi milli hasılasına göre kaynaklarının çok büyük bir kısmını eğitim için ayırarak hızla sanayileşmeyi başarmıştır (Makato ve Amano, 1986:144). Yetersiz kaynaklara ve II Dünya savaşında tamamıyla tahrip olan ekonomik altyapıya rağmen Japonya kısa sayılabilecek bir sürede ekonomisinin yeniden inşasını başarmakla kalmamış aynı zamanda dünyanın ikinci büyük ekonomik gücü haline gelmeyi başarmış bir ülkedir. Bu ekonomik kalkınmada özellikle imalat ve hizmetler sektörünün payı büyüktür. Genel olarak yaygın kanının aksine dış ticaretin Japonya ekonomisi içindeki payı nispi olarak düşüktür ve iç piyasanın payı diğer sanayileşmiş ülkelere nazaran milli gelir içindeki payı daha yüksektir (Zerenler ve İraz, 2006:759).

Japonya'da II. Dünya savaşı sonrası eğitim reformu döneminde çok sayıda yüksek öğretim yapan kişinin teşvik edilmesi, 1960'lardaki teknolojik gelişme ve hızlı ekonomik büyümeyi destekleyen temel faktörlerden birisini oluşturmuştur (Makato ve Amano, 1986:144).

3. EĞİTİMİN İSTİHDAMA ETKİLERİ

Beşeri sermaye yatırımları dolaysız ve dolaylı yollardan emek piyasalarına çeşitli şekillerde etkide bulunur. Özellikle emek gücünün genel ve teknik eğitim seviyesinin yükseltilmesi, işsizlik oranlarına, işsizlik oranlarının farklı gruplar arasındaki dağılımına, iş değiştirme hızına, ücret artışlarına ve bu artışların seyrine ve de teknolojik gelişime emek gücünün uyumuna tesir eder (Yumuşak, 2000:138).

Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini ölçmek amacı ile oluşturulan IGE endeksinin (İnsani kalkınma endeksinin) 2006 verilerine göre ülkemiz 177 ülke arasında 99. sırada yer almaktadır. 1965-2003 yıllarında gerçekleşen gelişimlerden hareketle elde edilen ortalama yıllık artış oranında arttırıldığında Türkiye'nin 4 yıl sonra yüksek insani gelişmişlik seviyesinin alt sınırı olan 0,800 IGE değerine ulaşabileceği söylenebilir (Demir, 2006).

Eğitimin istihdam üzerindeki etkisi genellikle ekonominin ihtiyaç duyduğu emek gücünü nicelik ve nitelik yönünden hazırlayarak ekonomik büyüme gelişme ve gelişmeye katkıda bulunmasıyla oluşur. Emek gücünün nitelik ve niceliğini ise eğitim düzeyi ve eğitim kurumları belirlemektedir.

Küreselleşme sürecine bağlı olarak teknolojinin ve üretim tekniklerinin sürekli ve artarak değişmesiyle yeni meslek grupları ortaya çıkmaktadır. Bu yeni meslek gruplarında özel eğitim görmüş uzmanlık bilgisine sahip işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Bugün ülkemizde ve gelişmekte olan birçok ülkede istihdam edilenlerin birçoğu almış oldukları eğitimle ilgili alanlarda çalışmamaktadır. Bunun sebebi olarak eğitim ile istihdam arasında gerekli bağ kurulmamış olması gösterilebilir.

Teknolojik gelişmelerle birlikte işgücünün yeni teknolojilere ve meydana çıkan yeni iş imkanlarına uyum sürecinde ortaya çıkan problemler teknolojik işsizliği artırmaktadır. “İşgücünün vasıf uyumu” diye adlandırabilecek bu durum eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve sürdürülecek olan mesleki eğitimlerle ortadan kaldırılabılır.

Günümüzde stratejik meslekler olarak kabul edilen genetik mühendisliği, nükleer silah uzmanlığı uzay bilimleri gibi çağımızın gerektirdiği diğer mesleklerle ilgili olarak verilecek eğitim ülke güvenliği, ülke gelişmesi gibi birçok ulusal faydaları olmakla beraber istihdamın çeşitlenmesinde de önem taşımaktadır.

4. VERİMLİLİĞE ETKİLERİ

Verimliliği, meydana getirilen üretim ve onu meydana getiren üretim faktörleri arasındaki ilişki şeklinde ifade edilebilir (Aksu, 1993:3).

1970’li yıllarla birlikte önem kazanmaya başlayan insan merkezli yaklaşımlar, emeği üretimde kullanılan bir sermaye malı niteliğinde kabul ederek; beşeri sermaye adı altında teori ve modellere taşımıştır. Bu bağlamda beşeri sermayeye yapılan yatırımların, ülke ekonomilerinin gelişimi açısından önem arz eden üretimi ve verimliliği artırdığı ifade edilmiştir. Yapılan birçok araştırmada eğitim ve verimlilik arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu ifade edilmiştir (Tunç, 1993:4).

Uzun dönemde büyüme olgusu incelendiği zaman sürekli büyümenin gerçek nedeninin yeniliklerden kaynaklanan verimlilik artışları olduğunu görülür. Yani üretilen yeni teknoloji, yeni ürünler ve yeni üretim yöntemleri geliştirerek kişi başına tüketilen ürünlerin miktarı sürekli olarak artmakta, buna paralel olarak bireylerin ve ülkelerin refahı artmaktadır (Gürak, 2004:6).

Üreticiler açısından işgücü verimliliğini yükseltebilmenin yolu üretim sürecinde kullanmış olduğu işgücünün beceri ve yeteneğinin üst noktalarda olmasını sağlamak ya da bu niteliklere sahip olan işgücünü istihdam etmekten geçmektedir. İşgücünün bu niteliğini istenilen düzeye çıkarmak için gerekli olan unsur yine eğitim düzeyini ve kalitesini yükseltmektir (Çolak, 1998:15).

Eğitim yatırımlarının verimliliğe etkisi farklı dönemlerde farklı oranlarda olmaktadır. Ortalama eğitim süresinin artışı sürecinde önce yavaş bir artış gözlenmekte, bu artış bir süre sonra hızlanmakta daha sonra ise tekrar yavaşlamaktadır. Verimlilik artışının en yüksek olduğu noktaya verimlilikte eğitimin eşik etkisi denmektedir. Brezilya’da Lau ve diğerleri tarafından yapılan araştırmada ortalama eğitim yılının 3. ve 4. yılında verimlilik artışları en yüksek seviyede gerçekleştiği bulunmuştur (Yumuşak, 2000:155).

İnsan sermayesine yatırımın işgücünün verimliliğini arttırması yoluyla

verimlilik ve kalkınma üzerine etkisi şu şekilde ifade edilebilir. Bir ekonomide insana yatırım yani insan faktörünün niteliğinin artırılmasına yönelik eğitim, sağlık, beslenme yatırımlarının artması üretim sürecinin gereksinimlerine uygun işgücünün, nitelikli insan faktörünün oluşumuna neden olarak işgücünün verimlilik düzeyine artmasına yol açmaktadır. Nitelikli insan, fiziki sermayenin de rasyonel kullanımını sağlayacak bir faktör olması nedeniyle üretimin vazgeçilmez girdisi olarak toplam faktör verimliliğinin artmasına ve mikro ve makro düzeyde verimlilik düzeyinin yükselmesine neden olmaktadır. Verimlilik düzeyinin artması ise ileri kalkınma düzeyinin ve uluslar arası gelişmişlik düzeyinin yükselmesine yol açmaktadır. Sözü edilen etkiden dolayı kalkınmada verimlilik açısından insan sermayesi ve insana yatırım büyük önem içermektedir (Tunç, 1997:72).

SONUÇ

İnsanlık XX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük bir dönüşüm süreci yaşamaktadır. Genel olarak küreselleşme olarak ifade edilen birçok değişiklik toplumsal ve siyasi kurumlarda önemli değişiklikler meydana getirmektedir. Bu yeni ortamda bilginin önemi artmış ve bilgi işçileri denilen donanımlı insan gücü gelişmiş ülkeler için en önemli üretim faktörü haline gelmiştir. Bu gelişme nitelikli insan gücüyle ekonomik gelişme arasında her zaman için var olan ilişkinin bugün daha önemli bir hale geldiği şeklinde yorumlanabilir.

Beşeri gücü donanımlı olan toplumlarda ekonomik büyümenin de arttığı görülmektedir. Büyüme ve kalkınma gibi toplumların amaç edindikleri hedefler, insan tarafından gerçekleştirileceğine göre her türlü ilerleme ve gelişmenin temelinde beşeri kaynak denilen insan, zeka ve kabiliyeti ile girişimciliği yer almaktadır. Günümüzde ekonomik büyüme sadece mevcut işsizlere ve yeni nesillere iş imkanı yaratılması anlamına gelmemektedir. Öncelikle insan kaynaklarını kaliteli hale getirmek ve akılcı politikalarla biçimlendirmek daha önemli hale gelmiştir

Ancak, sermayeye yönelik harcamalar çoğu ülke için gereksiz ve sevimsiz görünmektedir. Olağanüstü durumlarda, sözcülemi ekonomik kriz dönemlerinde özellikle gelişmekte olan ülkelerde ilk kısıntıya gidilen harcama kalemlerinden birinin bu alan olması bu durumun tipik bir göstergesidir. Oysa eğitim harcamaları artırılarak krizlerin çözümüne yönelik araştırmaların teşvik edilmesi gerekir. Genellikle siyasi gelecek kaygısının öne çıkmasıyla siyasi iktidarlar uzun vade de getirisi çok olan eğitim ve sağlık harcamaları yerine kısa vade de ve günlük ihtiyaçlara çözüm sağlayan sahalara harcama yapmayı tercih etmektedirler. Oysa bu harcamaların büyük getirisi olacağına farkında olan hükümetler bu tarz harcamalardan kaçınmamakta ve bir müddet sonra artan bir ivme ile kalkınmaktadırlar.

Gelişmiş ülkeler beşeri gücünü akılcı politikalarla kalkınmanın gerektirdiği nitelik ve nicelikte geliştirdiklerinden kalkınma süreçlerini istenilen seviyelere taşıyabilmişlerdir. Oysa gelişmekte olan ülkeler ise kalkınma sürecine katkı sağlayabilecek eğitilmiş insan konusunda ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Arzulanan kalkınmanın sağlanabilmesi için nitelikli insan gücüne ihtiyaç vardır ve bu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi ise en başta eğitim sisteminin görevidir.

KAYNAKÇA

- AKSU, A. Ömer (1993), Ücretler ve Verimlilik, İ.Ü. Yayınları, No; 3693, İstanbul.
- ASMAL, Kader (2002), “ Education is The Key”, *Organisation for Economic Cooperation and Development. The OECD Observer. Paris: May 2002. , Iss. 231/232; pg. 34, 2 pgs*
- BULURMAN, Banu (2003), “Enformasyon Toplumu ve Eğitim”, <http://www.ceterisparibus.net> 14.09.2003.
- BULUTOĞLU, Kenan (1988), *Kamu Ekonomisine Giriş, Devletin Ekonomik Bir Kuramı*, 4.Basım, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- ÇOLAK, Ö. Faruk (1998), Küreselleşme, Beşeri Sermaye ve Çocuk İşgücü, *Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayını, Ankara.*
- DEMİR, Sırma (2006), “Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme Endeksi ve Türkiye Açısından Değerlendirme” Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara
- DURA, Cihan (1999), “Bilgi Toplumuna Doğru Eğitimde Temel Eğilimler”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı 14.*
- DURGUN, Özlem (2002), “Küreselleşen Dünyada Kalkınma Süreci Bağlamında Eğitim Harcamaları ve Türkiye Örneği”, *Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi S.B.E., İstanbul.*
- GÜRAK, Hasan (2004), *Emek-Teknolojik Yenilik ve Büyüme*, Değişim Yayınları, İstanbul.
- KARAGÜL, Mehmet (2002), “Beşeri Sermayenin İktisadi Gelişmedeki Rolü ve Türkiye Modeli”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını, Afyon.*
- KARLUK, Rıdvan (1997), *Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim*, Beta Yayınları, İstanbul.
- MAKATO, Aso ve İkno AMANO (1986), “Japonya’ da Teknolojik Yenileşmenin Eğitime Etkisi”, Çeviren Mustafa Özcan, *Ankara Üniversitesi E.B.F. Dergisi, Cilt*

18, Sayı 1-2, A.Ü.Basımevi, Ankara,

SEYİDOĞLU, Halil (1993), *Uluslararası İktisat*, 9. Baskı, Gizem Yayınları, İstanbul.

TUNÇ, Mehtap (1997), “Kalkınmada İnsan Sermayesi Yaklaşımları ve Türkiyede İnsan Sermayesi Boyutunun Analizi”, *Basılmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E.*

ÜLGENER, Sabri F.(1991), *Milli Gelir İstihdam ve İktisadi Büyüme*, 7.Baskı, Der Yayınları, İstanbul

YENAL, Oktay (1999), “Ulusların Zenginliği ve Uygarlığı”, *Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.*

YUMUŞAK, İbrahim Güran (2000), “Beşeri Sermaye Teorisi Ve Beşeri Sermayenin İktisadi Gelişmedeki Rolü”, *Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi S.B.E.*

ZERENLER, Muammer ve Rifat İRAZ (2006), “Japon Yönetim Anlayışı ve Şirket Ağları (Keiretsu) Analizi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 16*